

mgr inż. Anna Panek^{1*)}mgr inż. Anna Kukulska-Grabowska²⁾mgr inż. Katarzyna Hatowska³⁾

Rola ITB w procesie wprowadzania innowacyjnych wyrobów budowlanych na rynek krajowy i europejski

The role of ITB in the process of placing innovative construction products on the national and European market

DOI: 10.15199/33.2015.11.04

Streszczenie. W artykule zaprezentowano działalność Instytutu Techniki Budowlanej (ITB) jako jednostki zajmującej się oceną innowacyjnych wyrobów budowlanych. Wyniki tej oceny, mające odzwierciedlenie w działalności naukowo-badawczej, aprobacyjnej i certyfikacyjnej, omówiono, biorąc pod uwagę prace prowadzone w ITB na przestrzeni lat, umożliwiające producentom innowacyjnych wyrobów budowlanych wprowadzenie tych wyrobów do obrotu na rynku krajowym lub europejskim.

Słowa kluczowe: rozporządzenie nr 305/2011, Ustawa o wyrobach budowlanych, Europejska Aprobata Techniczna, Europejska Ocena Techniczna, krajowa Aprobata Techniczna, certyfikat, Europejska Organizacja ds. Aprobatach Technicznych, Europejska Organizacja ds. Oceny Technicznej, jednostka aprobująca, jednostka oceny technicznej, jednostka notyfikowana.

Abstract. The article presents the activities of Instytut Techniki Budowlanej (ITB) in the area of assessment of innovative construction products. The results of this assessment, reflected in the research, approval and certification activities of ITB, are discussed considering works carried out over the years, that enable the manufacturers of innovative construction products to place their products on national and/or European market.

Keywords: Construction Product Regulation No 305/2011, Act on construction products, European Technical Approval, European Technical Assessment, national Technical Approval, certificate, European Organisation for Technical Approvals, European Organisation for Technical Assessment, approval body, technical assessment body, notified body.

Wyroby innowacyjne, to wyroby nieobjęte polskimi oraz europejskimi normami przedmiotowymi, a także wyroby, których właściwości techniczne lub zakres stosowania odbiegają od zapisów tych norm. W przypadku wyrobu innowacyjnego nie istnieje więc specyfikacja techniczna, która mogłaby być dokumentem odniesienia do wymaganego przepisami oznakowania i wprowadzenia wyrobu do obrotu. Z tego powodu producent wyrobu innowacyjnego, myśląc o wejściu na rynek ze swoim wyrobem, powinien postarać się o uzyskanie dokumentu, który pozwoli mu działać zgodnie z obowiązującym prawem. Pierwszym krokiem jest zawsze wybór rynku, na którym producent chce udostępnić swój wyrób. Od tego uzależnione jest dalsze postępowanie, czyli podążanie ścieżką krajową zmierzającą do uzyskania Aprobatach Technicznej i oznakowania wyrobu znakiem budowlanym B lub ścieżką europejską, której przejście umożliwi uzyskanie Europejskiej Oceny Technicznej i oznakowanie CE.

¹⁾ Instytut Techniki Budowlanej, Zastępca Dyrektora ds. Oceny Technicznej i Harmonizacji Europejskiej

²⁾ Instytut Techniki Budowlanej, Zakład Aprobatach

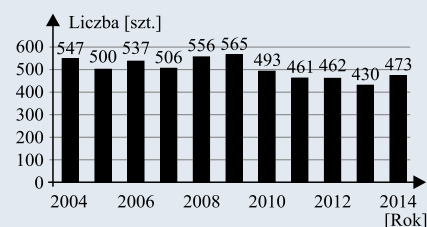
³⁾ Instytut Techniki Budowlanej, Zakład Certyfikacji

*) Autor do korespondencji:

e-mail: a.panek@itb.pl

W obszarze krajowym, działalność aprobacyjną Instytut Techniki Budowlanej (ITB) prowadzi od 1967 r., w którym na podstawie zarządzenia Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych uzyskał prawo do wydawania świadectw dopuszczenia do stosowania w budownictwie nowych materiałów, elementów i konstrukcji budowlanych oraz nowych technologii budowy. Od 1975 r. obok świadectw wydawane były też decyzje o dopuszczeniu do stosowania w budownictwie, dotyczące wyrobów produkowanych za granicą. Od 1995 r. Instytut wydaje Aprobatach Techniczne ITB, które od 2004 r. udzielane są zgodnie z ustawą o wyrobach budowlanych z 16 kwietnia 2004 r. [1] oraz Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z 8 listopada 2004 r. w sprawie aprobatach technicznych oraz jednostek organizacyjnych upoważnionych do ich wydawania [2]. Liczbę wydanych Aprobatach Technicznych przedstawiono na rysunku 1.

Aprobata Techniczna jest dokumentem odniesienia do oceny zgodności, wydania



Rys. 1. Liczba Aprobatach Technicznych wydanych przez ITB w latach 2004 ÷ 2014

Fig. 1. The number of Technical Approvals issued by ITB in 2004 ÷ 2014

krajowej deklaracji zgodności i oznakowania wyrobu znakiem budowlanym B, co upoważnia producenta do wprowadzenia tego wyrobu do obrotu w Polsce. Jest pozytywną oceną techniczną przydatności wyrobu budowlanego do zamierzonego stosowania, uzależnioną od spełnienia wymagań podstawowych przez obiekty budowlane, w których wyrób jest stosowany. Ze względu na ryzyko wiążące się ze stosowaniem nowych wyrobów, ocena innowacji wymaga wiedzy eksperckiej i doświadczenia w wielu dziedzinach budownictwa. W przypadku Instytutu Techniki Budowlanej ocena ta jest prowadzona przez ekspertów z Zakładów Naukowo-

-Badawczych, zajmujących się poszczególnymi obszarami budownictwa związanymi ze wszystkimi wymaganiami podstawowymi stawianymi obiektom budowlanym. Badania realizowane są przez Zespół Laboratoriów Badawczych ITB, posiadający od 1995 r. akredytację Polskiego Centrum Akredytacji, w skład którego wchodzi 9 specjalistycznych laboratoriów, w tym jedno z najnowocześniejszych na świecie, jakim jest laboratorium badań ogniowych w Pionkach (potencjał badawczy Zespołu Laboratoriów ITB został opisany w artykule E. Szewczak w tym numerze na str. 15 ÷ 17 [3]). Procedury aprobacyjne prowadzone są i koordynowane przez Zakład Aprobac Technicznych ITB, który poza własnym wieloletnim doświadczeniem korzysta z doświadczeń innych europejskich jednostek naukowo-badawczych, uczestnicząc od 1993 r. w pracach Europejskiej Unii ds. Aprobac Technicznych w Budownictwie (UEAtc), jako jedyny przedstawiciel Polski.

W przypadku producentów innowacyjnych wyrobów budowlanych wprowadzenie wyrobu do obrotu na rynku krajowym często jest wstępem do rozszerzenia działalności o rynek europejski. Możliwość wejścia na rynek europejski dają producentom wyrobów innowacyjnych Europejskie Aprobac Techniczne, zastąpione obecnie przez Europejskie Oceny Techniczne, udzielane przez Jednostki Oceny Technicznej, zrzeszone w Europejskiej Organizacji ds. Oceny Technicznej (EOTA), przekształconej z Europejskiej Organizacji ds. Aprobac Technicznych (EOTA). Instytut Techniki Budowlanej działa na forum EOTA od 1998 r., kiedy uzyskał status członka obserwatora.

W wyniku notyfikacji dokonanej przez władze polskie na podstawie dyrektywy Rady 89/106/EWG w sprawie *zbliżenia przepisów prawnych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących wyrobów budowlanych* (CPD) [4], po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej w 2004 r., Instytut został powołany na członka rzeczywistego EOTA i uzyskał prawo udzielania Europejskich Aprobac Technicznych. Od 2004 do połowy 2013 r., tzn. do zmiany przepisów europejskich, związanej z wejściem w życie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 305/2011 *ustanawiającego zharmonizowane warunki wprowadzania do obrotu wyrobów budowlanych i uchylającego dyrektywę Rady 89/106/EWG* (CPR) [5], ITB jako jedyna w Polsce europejska jednostka aprobująca udzielił ponad 320 Europejskich Aprobac Technicznych na różne grupy wyrobów budowlanych, np.:

- złożone systemy izolacji cieplnej z wyprawami tynkarskimi ETICS;
- różnego rodzaju kotwy i łączniki mechaniczne;
- zestawy do wykonywania ścian działowych;
- systemy oszklenia ze spoiwem konstrukcyjnym;
- systemy szalunków traconych;
- zestawy do wykonywania schodów prefabrykowanych;
- kompozytowe płyty warstwowe;
- wyroby ogniochronne;
- zestawy zakotwień i cięgien do sprężania konstrukcji.

Instytut Techniki Budowlanej biorąc czynny udział w pracach Europejskiej Organizacji ds. Aprobac Technicznych, przez swoich przedstawicieli w Radzie Technicznej oraz w wielu Grupach Roboczych i Zespołach Ekspertów, a także prezentując stanowisko polskiego środowiska budowlanego na forum EOTA, przyczynił się do otwarcia polskiego przemysłu na wspólny rynek europejski w obszarze innowacyjnych wyrobów budowlanych. Udzielone Europejskie Aprobac Techniczne, jako zharmonizowane specyfikacje techniczne i dokumenty odniesienia do oceny zgodności i oznakowania CE, stały się przepustką na rynki krajów Unii Europejskiej, a w wielu przypadkach także na rynki pozaeuropejskie.

Po wejściu w życie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 305/2011, Decyzją nr 1/JOT/WB/13 z 27.09.2013 r. Instytut Techniki Budowlanej został wyznaczony przez Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej jako Jednostka Oceny Technicznej upoważniona do wydawania Europejskich Ocen Technicznych. Kompetencje Instytutu w tym zakresie zostały potwierdzone w obszarze wszystkich grup wyrobów budowlanych objętych Załącznikiem IV do wymienionego rozporządzenia, z wyłączeniem wyrobów stosowanych w inżynierii komunikacyjnej, które nie są objęte działalnością ITB. Do połowy września br. w Instytucie zostało udzielonych ponad 80 Europejskich Ocen Technicznych.

Przedstawiciele ITB biorą czynny udział w pracach wszystkich organów statutowych Europejskiej Organizacji ds. Oceny Technicznej, uczestnicząc w posiedzeniach Zgromadzenia Walnego, Rady Wykonawczej, Rady Technicznej, a także Grup Roboczych i Zespołów Ekspertów. Przez swojego przedstawiciela w Radzie Wykonawczej, która jest organem składającym się z przedstawicieli jedynie pięciu Jednostek Oceny Technicz-

nej, wyłanianych w drodze wyborów, Instytut ma wpływ na kształtowanie strategii działania całej organizacji, także w obszarze jej współpracy z Komisją Europejską.

Zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami, dokumentami określającymi zasady udzielania Europejskich Ocen Technicznych są Europejskie Dokumenty Oceny pełniące rolę specyfikacji technicznych zharmonizowanych z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 305/2011. Jako Europejskie Dokumenty Oceny mogą być wykorzystywane Wytyczne EOTA do europejskich aprobac technicznych (ETAG), wydane przed 1 lipca 2013 r. W przypadku wyrobu, który nie jest objęty żadnym z 35 zatwierdzonych ETAG, przed opracowaniem Europejskiej Oceny Technicznej musi jednak zostać opracowany i zatwierdzony Europejski Dokument Oceny odnoszący się do danego wyrobu.

Europejskie Dokumenty Oceny są opracowywane i przyjmowane zgodnie z procedurą określoną w Załączniku II do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 305/2011. Przystąpienie do procedury opracowania Europejskiego Dokumentu Oceny jest uwarunkowane złożeniem wniosku o wydanie Europejskiej Oceny Technicznej w jednej z Jednostek Oceny Technicznej zrzeszonych w EOTA. Dokument ten, po opublikowaniu, staje się dostępny dla wszystkich innych Jednostek Oceny Technicznej, a także dla innych producentów, i może być wykorzystywany do wydawania kolejnych Europejskich Ocen Technicznych. ITB prowadzi kilkadziesiąt procedur związanych z opracowaniem Europejskiego Dokumentu Oceny. Wynikiem tych prac będzie umożliwienie dużej grupie polskich producentów wyrobów innowacyjnych, nieobjętych do tej pory żadną zharmonizowaną specyfikacją techniczną, zaistnienia na rynku europejskim z oznakowaniem CE, zgodnie z zasadami określonymi w rozporządzeniu nr 305/2011.

Uzyskanie przez producenta krajowej Aprobac Technicznej lub Europejskiej Oceny Technicznej często nie jest ostatnim krokiem pozwalającym na oznakowanie wyrobu i wprowadzenie go do obrotu. W zależności od obowiązującego, wskazanego w specyfikacji technicznej, systemu oceny zgodności (w przypadku Aprobac Technicznej) lub systemu oceny i weryfikacji stałości właściwości użytkowych (w przypadku Europejskiej Oceny Technicznej) niezbędne może być jeszcze uzyskanie certyfikatu wyrobu lub zakładowej kontroli produkcji. Instytut Techniki Budowlanej pełni również rolę jednostki certyfikującej. Od maja

1995 r. ITB posiada akredytację Polskiego Centrum Akredytacji nr AC 020 jako jednostka certyfikująca wyroby. W następnych latach zakres akredytacji nr AC 020 został rozszerzony o certyfikację zakładowej kontroli produkcji oraz usług budowlanych. Obecnie posiadany zakres akredytacji AC 020 uprawnia ITB do wydawania certyfikatów zgodności wyrobów budowlanych i zakładowej kontroli produkcji z normami przedmiotowymi, Aprobatami Technicznymi i Europejskimi Ocenami Technicznymi. W maju 2000 r. Instytut Techniki Budowlanej uzyskał akredytację Polskiego Centrum Akredytacji nr AC 072 jako jednostka certyfikująca systemy zarządzania jakością.

W czerwcu 2004 r. Instytut Techniki Budowlanej uzyskał status jednostki notyfikowanej nr 1488 w zakresie dyrektywy Rady nr 89/106/EWG w sprawie zbliżenia przepisów prawnych i administracyjnych państw członkowskich dotyczących wyrobów budowlanych (CPD) jako jednostka certyfikująca wyroby budowlane, jednostka certyfikująca zakładową kontrolę produkcji oraz zespół laboratoriów badawczych. Następnie w 2013 r. uzyskał notyfikację do realizacji zadań określonych w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 305/2011 również jako jednostka certyfikująca wyroby budowlane, jednostka certyfikująca zakładową kontrolę produkcji oraz zespół laboratoriów badawczych. Uzyskanie notyfikacji Komisji Europejskiej pozwoliło na rozszerzenie zakresu działania na obszar całej Unii Europejskiej.

Instytut Techniki Budowlanej jest członkiem Grupy Jednostek Notyfikowanych – GNB, złożonej ze wszystkich jednostek autoryzowanych do wykonywania zadań z zakresu oceny i weryfikacji stałości właściwości użytkowych wg zasad określonych w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 305/2011. Jednostki te współpracują na forum europejskim w Grupie Jednostek Notyfikowanych (Group of Notified Bodies – GNB), wypracowując wspólne zasady postępowania i obowiązujące wykładnie zapisów dotyczących oceny i weryfikacji stałości właściwości użytkowych w zharmonizowanych specyfikacjach.

W skali europejskiej współpraca jednostek notyfikowanych odbywa się na dwóch poziomach organizacyjnych, tj. w Grupie Doradczej (AG GNB-CPR) oraz w Grupach Sektorowych. Przedstawicielem Polski w AG GNB-CPR (wcześniej AG GNB-CPD) jest od początku istnienia tej grupy specjalista z Instytutu Techniki Budowlanej.

Polska Grupa Jednostek Notyfikowanych (w skrócie PGJN) została powołana w 2004 r. jako tzw. krajowa grupa zwierzchna. W jej skład wchodzi wszystkie polskie jednostki notyfikowane do rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 305/2011 oraz, w charakterze obserwatorów, jednostki ubiegające się o notyfikację, przedstawiciele Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego oraz Polskiego Centrum Akredytacji. Gospodarzem spotkań PGJN od 2004 r. jest Instytut Techniki Budowlanej. Zasadniczym celem działania Polskiej Grupy Jednostek Notyfikowanych jest wypracowywanie wspólnego stanowiska, które prezentowane jest na posiedzeniach Grupy Doradczej GNB-CPR przez przedstawiciela Polski. Ponadto PGJN stanowi platformę wymiany doświadczeń i opinii dotyczących realizacji zadań wykonywanych przez jednostki notyfikowane.

Działalność w dziedzinie certyfikacji prowadzi w Instytucie Zakład Certyfikacji ITB. Udział procentowy grup wyrobów certyfikowanych przez ITB (wyroby oraz zakładowa kontrola produkcji) przedstawia rysunek 2, na którym podano grupy wyrobów stanowiącej powyżej 2% udziału w ogólnej liczbie. Od 1995 r. Zakład Certyfikacji ITB wydał 4409 certyfikatów.

Obecnie Zakład Certyfikacji ITB nadzoruje:

- 487 certyfikatów zgodności wyrobów wydanych na zgodność z Aprobatami Technicznymi oraz 131 certyfikatów wydanych na zgodność z Europejskimi Ocenami Technicznymi;

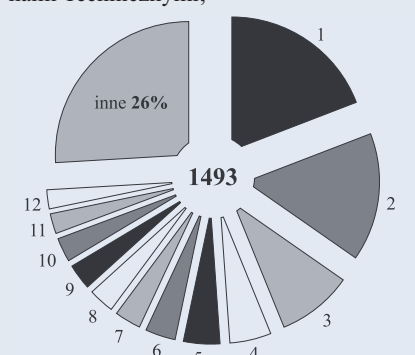
- 292 certyfikaty zakładowej kontroli produkcji na zgodność z Aprobatami Technicznymi oraz 52 certyfikaty wydane na zgodność z Europejskimi Ocenami Technicznymi.

Certyfikacja budowlanych wyrobów innowacyjnych, na które wydano Aprobata Techniczną lub Europejską Ocenę Techniczną, prowadzona przez Instytut Techniki Budowlanej, pozwala producentom wprowadzać te wyroby na rynek polski lub europejski. Biorąc pod uwagę potencjał kadrowy oraz naukowo-badawczy, Instytut Techniki Budowlanej zapewnia producentom kompleksową ofertę związaną z wprowadzaniem innowacyjnych wyrobów budowlanych do obrotu, obejmującą badania oraz ocenę ich wyników, udzielenie krajowej Aprobaty Technicznej lub Europejskiej Oceny Technicznej, a także certyfikację w obszarze krajowym i europejskim. Ponadto Instytut Techniki Budowlanej prowadzi od wielu lat szeroką działalność informacyjną i szkoleniową mającą na celu m.in. przybliżenie uczestnikom rynku budowlanego obowiązujących przepisów związanych z wprowadzaniem do obrotu wyrobów budowlanych oraz zmian zachodzących w tych przepisach.

Przez ścisłą współpracę z organizacjami europejskimi zajmującymi się badaniami oraz oceną wyrobów innowacyjnych, a także uczestnictwem w posiedzeniach Stałego Komitetu Budownictwa Komisji Europejskiej, Instytut Techniki Budowlanej ma dostęp do aktualnych informacji i ustaleń mogących ułatwić funkcjonowanie polskim producentom na ciągle zmieniającym się rynku wyrobów budowlanych.

Literatura

- [1] Ustawa z 16 kwietnia 2004 r. o wyrobach budowlanych. Tekst jednolity Dz.U. z 2014 r., poz. 883, z późniejszymi zmianami.
- [2] Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 8 listopada 2004 r. w sprawie aprobata technicznych oraz jednostek organizacyjnych upoważnionych do ich wydawania. Tekst jednolity Dz.U. z 2014 r., poz. 1040.
- [3] E. Szewczak: Zapewnienie kompleksowej usługi badawczej uczestnikom rynku wyrobów budowlanych przez Zespół Laboratoriów Badawczych ITB. Materiały Budowlane 2015, nr 11, s. 15 ÷ 17, DOI: 10.15199/33.2015.11.03.
- [4] Dyrektywa Rady 89/106/EWG z 21 grudnia 1988 r. w sprawie zbliżenia przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych państw członkowskich odnoszących się do wyrobów budowlanych. Dz.U. WE z 11.2.1989, Seria L 40, s. 12.
- [5] Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 305/2011 z 9 marca 2011 r. ustanawiające zharmonizowane warunki wprowadzania do obrotu wyrobów budowlanych i uchylające dyrektywę Rady 89/106/EWG. Dz.U. UE z 4.4.2011 Seria L 88, s. 5. *Przyjęto do druku: 01.10.2015 r.*



Rys. 2. Udział procentowy grup wyrobów certyfikowanych przez ITB
 Fig. 2. The percentage share of product groups certified by ITB